

Naisen päihdekuntoutus odotus- ja vauva-aikana

Päivyt 10.6.2009

Maarit Andersson,
kehittämispäällikkö
Ensi- ja turvakotien liitto

Miksi odotus- ja vauva-aika on erityinen aika naiselle?

- ◆ Naisen fysiologiset, sosiaaliset ja psykologiset muutokset ja mullistukset
- ◆ Äitinä ja lapsena olemisen mielikuvat aktivoituvat ja myös kokemukset omasta lapsuudesta
- ◆ Raskausaikana äidit motivoituvat muuttamaan päihteiden käyttöönsä, elämän arvojen uudelleen järjestely
- ◆ Muutos on helpompaa vaiheessa, jossa toimintarakente muuttuu

Odotus- ja vauva-ajan erityishaasteet työntekijälle

- ◆ Työntekijän huolehdittava sekä sikiön/vauvan oikeudesta hyviin ja turvallisiin kasvuoloihin että äidin hyvästä hoidosta ja kohtelusta
- ◆ Naisten päihdeproblematiikan erityisyyden ymmärtäminen (yhteiskunnallinen 'toiseus')
- ◆ Luottamuksellisen asiakassuhteen luominen kuitenkin tärkeää.

Luottamuksellisen asiakassuhteen luomisen haasteet

- ◆ Asiakkaalla lapsen menettämisen pelko / huostaanoton pelko
- ◆ Työntekijällä asiakassuhteen katkeamisen pelko
- ◆ Asiakkaalla päällimmäisenä tunteena häpeä ja syyllisyys
- ◆ Työntekijällä ehkä moralisoiva asenne
- ◆ Julkiset pakkohoitokeskustelut voivat estää asiakkaan avautumisen

(Jatkoa) **Asiakassuhteen haasteet..**

- ◆ Päihteitä käyttävien äitien kanssa tärkeimmäksi nousee läsnä olemisen taito (Granfelt)
- ◆ Asiakkaiden taustoissa paljon kasautuneita vaikeuksia ja traumaattisia kokemuksia >> luottamuksellinen suhde ei synny helposti.

Lapsen kannalta odotus ja vauva-ajan erityisyys

- ◆ Suora sikiöaikainen ainevaikutus
- ◆ Päihdeongelmaan liittyvät muut tekijät
- ◆ Iso riski kiintymyssuhdehäiriölle

>> Syrjäytymisen sukupolvinen ketju

MONIEN TEKIJÖIDEN YHTEISSUMMA ON
LAPSEN KEHITYKSEN KANNALTA
SUUREMPI RISKI KUIN YKSITTÄISEN
PÄIHTEEN VAIKUTUS

(Jatkoa) Lapsen kannalta..

Hengissä säilyminen:

- *Lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hoivaajaansa

- *Varhainen kiintymiskäyttäytymisen muoto,ITKU

Aivojen kehitys

- * Voivat jäädä kehittymättä iänmukaisesti, jollei ole oikeita kehitysolosuhteita

- * Positiiviset katseet ovat sosiaalisten -tunteella ymmärtävien- aivojen kasvun tärkeimmät tekijät

(Jatkoa) **Lapsen kannalta..**

Lapsenkin kannalta äitiä pitää hoitaa ja tukea

<< Voimakas kasvoihin sitoutuminen

- * Hymy ja myönteinen vv. edistää kehitystä ja hyvää oloa.
- * Paheksuva katse voi laukaista stressihormoneja.
- * Jollei hoivaaja lainkaan vastaa, vauva vähitellen eriytyy täysin.. Merkitsee vauvalle, ettei ole olemassa, itseyden loukkaus (false self)

Pidä kiinni -hoitojärjestelmä

- ◆ Valtakunnallinen hoitojärjestelmä päihdeongelmallisille raskaana oleville naisille ja vauvaperheille. Kehitetty Ray:n tuella.
- ◆ Tavoitteena ehkäistä ja minimoida sikiövaurioita tukemalla äidin päihhteettömyyttä odotusaikana.
- ◆ Hoitojärjestelmän muodostavat seitsemän päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja avopalveluyksikköä.

- ◆ Yksiköt sijaitsevat Helsingissä, Espoossa, Turussa, Jyväskylässä, Kuopiossa, Kokkolassa, Rovaniemellä.
- ◆ Toimintayksiköissä yhdistetään kuntoutuksen kokonaisuudeksi äidin ja vauvan varhaisen vuorovaikutussuhteen tukeminen ja hoito sekä erityisesti vauvaperheiden tarpeisiin kehitetty päihdekuntoutus.

Pidä kiinni -ensikotihoidon kokemuksista:

- ◆ Naisella on usein päihdekuntoutus vasta aivan alussa.
- ◆ Nainen ei ehkä muista syistä ole vielä edes harkinnut päihteistä irtautumista.
- ◆ Identiteettiä vielä vahvasti päihdemaailmaan sidoksissa.
- ◆ Päihteidenkäyttöön liittynyt tarve välittömään tarpeentyydytykseen, päihde toiminut oman olon säätelijänä.
- ◆ Vauvan tarpeet voivat olla lähes mahdottomia kestää ja vastata.

Päihdeongelmien hoitoon erikoistuneessa ensikodissa tai avopalveluyksikössä

- ◆ Äiti saa kasvaa vanhemmuuteen ja toipua päihdeongelmasta
- ◆ Vauva saa hyvää hoivaa ja vuorovaikutusta
- ◆ Äiti-vauva –pari saa yhdessä kannattelua ja uskoa selviytymiseen

- ◆ Tähän kaikkeen tarvitaan aikaa ja kuntouttava ilmapiiri, jossa äidillä on lupa olla heikko ja vauvalla lupa olla tarvitseva

Kuntoutusmenetelmät

- ◆ Yhteisökuntoutus
- ◆ Vauvalähtöinen päihdekuntoutus
- ◆ Reflektiivinen työote
- ◆ Päihteetön arki
- ◆ Omaohjaajat äidillä ja vauvalla
- ◆ Videointi vv-työn tukena
- ◆ Motivoivan haastattelun menetelmä
- ◆ Verkostotyö
- ◆ Suunnitelmalliset kotiharjoittelut, kotona tehtävä työ

Vauvalähtöinen päihdekuntoutus

- ◆ Raskaus ja vanhemmuus motivaation lähteenä päihdekuntoutuksessa
- ◆ Vanhemmuuden vahvistamisen ja varhaisen vuorovaikutussuhteen tukemisen tärkeää alkaa jo raskausaikana
- ◆ Vauvan näkökulma tuo uutta näkökulmaa elämään – vastuullisuus kasvaa
- ◆ Päihteettömän arjen ja vanhemmuuden harjoittelu
- ◆ Arki ja ilo vauvasta ja onnistumisen kokemukset kannustavat

Reflektiivinen kyky

- ◆ Kyky ymmärtää toisen käyttäytymistä, sen takana olevia tunteita, käyttäytymisen tarkoituksenmukaisuutta ja ennustettavuutta + kyky kannatella, säädellä, kokea tunteita
- ◆ Taustalla tutkimukset, ettei 'yleinen' tuki vanhemmuuteen auta eikä pelkkä raittius
- ◆ Pohjana oma varhainen vuorovaikutussuhde
- ◆ Lapsen käyttäytymisen 'peilaaminen'
hymy >>hymy
 - ◆ Itku >> lohdutus

Reflektiivisyys

= **työväline**

>> sillä mahdollistetaan tunteiden
ajattelua,
tunteiden ja käyttäytymisen välistä
linkittämistä

Hyvä asiakassuhde työskentelyn lähtökohtana raskausaikana

- ◆ Hyväksyminen, luottamus, välittäminen, jämäkkyys
- ◆ Kiinnipitävä ympäristö
- ◆ Asiakasta kunnioittava turvallinen ilmapiiri
- ◆ Toiveikkuuden ylläpitäminen ja tulevaisuutta kohti suuntaaminen
- ◆ Hyväksyntää, ei tuomitsevuutta

Suomalainen vapaaehtoisen hoidon malli

- ◆ Kansainvälisestikin ainutlaatuinen hoitomalli, herättänyt kiinnostusta muualla mm. Usa, Norja..
- ◆ **Vapaaehtoisuus:**
 - Asiakkaita auttaa se hoito, jonka he kokevat mielekkääksi ja itseään tukevaksi
 - Pakkohoitoriskin olemassaolo saattaa lisätä pyrkimyksiä salata päihdeongelma ja välttää kontakteja koko sosiaali- ja terveydenhuoltoon
 - Pakkohoito voi vaikuttaa myös vapaaehtoisen hoidon kulttuuriin lisäämällä pessimismiiä, ruokkimalla epäluottamusta, lisäämällä leimaantumista ja heikentämällä uskoa vapaaehtoiseen hoitoon

Tutkimus: Hoidon ennusteeseen vaikuttavat tekijät päihde-ensikodeissa

Päätutkija Marjukka Pajulo, LT

Tutkimusryhmä: Mirjam Kalland KT, Jari Sinkkonen, LT, Nancy Suchman, prof., Linda Mayes, prof.

Alustavia tuloksia

Pilotti

- ◆ 18 äiti-vauva-paria: raskauden ajalta vauvan 4kk:n ikään asti
- ◆ 3 yksikköä
- ◆ 11 äiti-vauva-parin seurantatiedot, kun lapsi 1v

Myönteistä

- ◆ **Äidit pysyneet varsin hyvin päihteittä 1v**
- ◆ **Lasten kehitys edennyt normaalin rajoissa**
- ◆ **Neuvolakäynnit ja muu seuranta toteutuneet 1v**
- ◆ **Varhaisen vuorovaikutuksen kyvyt äideillä hyvin erilaisia, vaikka kaikilla rankka tausta**
- ◆ **Äitien vuorovaikutuskyky vauvan kanssa nousi 60%:lla, muilla pysyi samana**

MUUTA TULOKSISTA:

- ◆ Päihdeongelman työstäminen hyvää tai erinomaista;
 - Tulos näyttää liittyvään kahteen seikkaan hoitoaika ensikodissa pidempi (yli 6kk)
 - äidillä keskimääräistä korkeampi reflektiivinen kyky
- ◆ Hoidon alussa ei voida tehdä ennusteita siitä, ketkä tulevat hyötymään hoidosta ja keiden vuorovaikutus vauvan kanssa kehittyy riittävän hyväksi.

Nykyisen tilanteen kehittämiskohtia

- ◆ Varhainen hoitoon hakeutuminen
- ◆ Tällä hetkellä esim. neuvoloissa ei tunnisteta riittävästi odottavien päihdeongelmia
- ◆ Hyviä kokemuksia etsivästä työstä esim. mennään neuvolaan tai Hal-plk:lle kertomaan hoitomallista. Tässäkin tärkeää asiakkaan kohtaaminen ja matala kynnys.